

HALACHIC AND HASHKAFIC ISSUES IN CONTEMPORARY SOCIETY

93 - THE POISONED SANDWICH AND 'PROPORTIONAL RESPONSE' OU ISRAEL CENTER - SUMMER 2018

A] BACKGROUND

1. Some time ago an incident occurred involving a socially inept American student who became the butt of his classmates' derisive behavior. Matters reached a point at which one of the tormentors regularly invaded the oppressed student's knapsack, stole the sandwich the latter had prepared for lunch and proceeded to eat it himself. Endeavors to enlist the aid of fellow classmates in order to identify the thief or to prevail upon him to put an end to the practice were of no avail. Finally, the victim, who excelled academically as a chemistry student, took matters into his own hands and proceeded one day to lace his sandwich with a poison. In the midst of an afternoon lecture one of the members of the class became violently ill. In the course of the ensuing tumult the victimized student revealed what he had done explaining that he had resorted to poisoning the sandwich in order to establish the identity of the thief. Thereupon the rightful owner of the sandwich administered an already prepared antidote to counter the effect of what otherwise would have been a lethal poison

The Case of The Poisoned Sandwich, R. J. David Bleich - Tradition 41:3 (2008) p 49¹

- Many years later, one of the Jewish children who had witnessed that episode was by then a senior physician in Israel and attended seminars conducted for physicians by R. Yitzchak Zilberstein² of Bnei Brak. He asked R. Zilberstein what the halachic analysis of such a case would be. His response was: 'הלעיטהו לרשע וימות' - לא רק מותר, אף מצוה יש בדבר -
- This started a heated halachic debate on the merits of such a response. In a one-line response by R. Chaim Kanievsky in *Pa'amei Yaakov* no. 44 (Kislev 5760), he stated that R. Zilberstein's position was legitimate³. He later confirmed that if a thief was gaining entry into a building by a rope, it was legitimate to replace the rope with a weaker one which would snap, causing the burglar to fall and injure himself.

2.

שאלה

א. גנבים פרצו פעמיים בתוך תקופה של חצי שנה האחרונה לדירתו של אדם הגר בקומה העליונה. בעל הדירה גילה שהפריצה מתבצעת כאשר הגנב עולה לגג ומשם הוא קופץ על הברזלים המשמשים לתליית הכביסה, וע"י כך הוא חודר דרך המרפסת לדירתו, לפיכך התיך בעל הדירה את הברזלים והשאירם מחוברים קלות. כעבור חודש ניסה הגנב לפרוץ שנית, ובקפיצתו על מתלי הכביסה, הוא ניתק אותם ממקומם, נפל עימם עד לקרקע ונחבל קשות.

האם היה מותר לבעל הדירה לעשות כך? ואם אסור, האם הוא יתחייב לשלם לגנב את נזקו?

ב. אדם שגר בדירה פרטית, ורוצה להגן על ביתו מפני גנבים, החליט לחפור בורות עמוקים בחצירו הפרטית ולכסותם בעלים לשם הסוואה, כדי שהגנב יפול לשם ויחבל קשות. האם מותר לו לעשות כך?

משפטי התורה א' סימן עט

Rav Tzvi Spitz in his sefer Mishpetei HaTorah raises a similar question on the extent to which homeowners can 'booby-trap' their own homes to cause harm to burglars!

1. Available at http://traditionarchive.org/news/_pdfs/49-86%20Bleich.pdf

2. Born 1934. Av Bet Din and Rav of Mayanei HaYeshua Hospital in Bnei Brak. Son-in-law of Rav Eliashiv and brother-in-law of Rav Chaim Kanievsky.

3. 'ש מקום לדברי גיסי'

B] CIVIL LAW⁴**3. ONE IN 20 HOUSEHOLDERS SET BOOBY TRAPS FOR BURGLARS**

A million homes in Britain contain booby traps and snares designed to catch burglars, according to a survey. One in 20 householders admit they have rigged devices to halt a burglar. However, the homeowners themselves risk jail as it is illegal to set a trap to injure or kill an intruder. The figures from insurance firm Direct Line reveal the measures people will go to protect their property. Common booby traps include holes in floorboards, loose stairs, hidden trip wires, garden pits and even plant pots or ornaments attached to hidden strings. According to the Crown Prosecution Service, a householder who "knew of an intended intruder and set a trap to hurt or kill them rather than involve the police would be acting with very excessive and gratuitous force and could be prosecuted." In extreme cases, some property owners who have been repeatedly burgled have illegally set traps involving nail bombs or shotguns.

The Telegraph (UK) 05 May 2009

4. BOOBY TRAPS ARE ILLEGAL

Perhaps the most important reason to avoid an attempt to trap a burglar is the fact that it is illegal. A booby trap may be defined as any concealed or camouflaged device designed to cause bodily injury when triggered by any action of a person making contact with the device. This term includes guns, ammunition, or explosive devices attached to trip wires or other triggering mechanisms, sharpened stakes, nails, spikes, electrical devices, lines or wires with hooks attached, and devices for the production of toxic fumes or gases.

While it's a commonly held belief that you can act in self-defense if an intruder enters your home, it's a frequent occurrence that people who do just that find themselves facing legal action. In essence, if you set-up such a trap to protect your property from intruders, you will be liable for any injury or death even to an unwanted intruder such as a burglar.

Protect America - Why You Shouldn't Set Traps for Burglars - November 6 2014

C] HALACHA - LIABILITY IN THE HUMAN AND IN THE HEAVENLY COURT

5. הכניס פירותיו לחצר בעל הבית שלא ברשות ואכלתן בהמתו של בעל הבית - פטור. ואם הוזקה בהן - בעל הפירות חייב. ואם הכניס ברשות - בעל החצר חייב

משנה בבא קמא פרק ה משנה ב

The Mishna rules 3 halachot: (i) If someone brought food into another person's yard without permission, if the yard owner's animals ate the food, the owner is exempt. (ii) If the food damaged the animals, the owner of the food is liable! (iii) If the food was brought in with permission, the owner of the yard is liable for the loss of the food.

6. הכניס פירותיו לחצר בעל הבית וכו'. אמר רב: לא שנו אלא שהוחלקה בהן, אבל אכלה - פטור. מאי טעמא? הוה לה שלא תאכל. אמר רב ששת: אמינא, כי ניים ושכיב רב אמר להא שמעתא!! דתניא: הנותן סם המות לפני בהמת חבירו - פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. סם המות הוא דלא עבידא דאכלה, אבל פירות דעבידא דאכלה - בדיני אדם נמי מיחייב, ואמאי? הויה לה שלא תאכל! אמרי: הוא הדין אפילו פירות נמי פטור מדיני אדם. והא קמ"ל דאפ"ל סם המות נמי דלא עבידא דאכלה - חייב בדיני שמים. ואיבעית אימא: סם המות נמי באפרזתא, דהיינו פירי.

בבא קמא מו:

The Gemara explains that when the Mishna ruled that if the food damaged the animals, the owner of the food is liable, this is only if the animal slips on it and is injured. But if the animal ATE the food and became sick, the owner of the food is not liable since owner of the animal should have stopped it eating the food. The Gemara concludes that the owner of the food is indeed not liable in court (even if the food is poisonous) but they ARE liable morally at the hands of Heaven!

7. הוה לה שלא תאכל - אין לפרש דלכך פטור דחשיב כרוח שאינה מנויה ... אלא היינו טעמא - כיון שצמתכוין מציא עליו דבר שמזיקו, אינו ראוי זה להתחייב בכך.

תוספות שם

Tosafot explain why the owner of the food is not liable if the animals are injured by eating the the food. It is not because the damage was 'unexpected'. On the contrary, it is predictable that the animals would eat the food. Rather, since the animal willingly intervenes to eat the food, it brings the damage on itself and the owner of the food is not liable.

4. Rabbi Bleich address the US and UK legal positions in his article op cit.

D] GRAMA - INDIRECT HARM

8. **א** כל ההורג חבירו בידו - כגון שהכהו בסייף או באבן הממיתה או שחנקו עד שמת או שרפו באש, הואיל והרגו מכל מקום הוא בעצמו הרי זה נהרג בבית דין. **ב** אבל השוכר הורג להרוג את חבירו או ששלח עבדיו והרגוהו או שכפת חבירו והניחו לפני הארי וכיוצא בו והרגתו החיה ... כל אחד מאלו שופך דמים הוא ועון הריגה בידו וחייב מיתה לשמים ואין בהן מיתת בית דין.

רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פרק ב

The halacha distinguishes between direct and indirect⁵ damages. If a person murders directly, they are considered to be a murderer and are punishable in the human court. If however someone procures or causes the murder, they are STILL considered (morally and in the eyes of Heaven) to be a murderer but are not liable in the human court.

- Accordingly, even if the person indirectly causing harm is NOT liable in Beit Din, why are they not liable in the Heavenly Court!?
- Rav Zilberstein and Rav Kanievsky's response is that (i) the animals have a right to be present in the yard but the burglar has NO right to be in the home; (ii) the human being has intelligence which the animal does not - this exempts the owner from liability even in the Heavenly Court; (iii) If a person placed a sign 'Beware of the Dog', he would certainly NOT be liable if a burglar is bitten by the dog. The mitzvah 'Do Not Steal' is no less of a 'sign'.
- As such, Rav Zilberstein appears to permit the homeowner to do whatever they wish on their own property to deter theft, even if it causes harm to the thief!

E] 'PROPORTIONATE HARM' IN RESPONSE TO VIOLENCE OR THEFT

9. לעולם יהיו כל בני אדם בעיניך כליסטים, והוי מכבדן כרבן גמליאל. מעשה ברבי יהושע שהכניס אצלו אדם אחד, נתן לו אכילה ושתייה, והעלהו לגג, ונטל את הסולם מתחתיו, מה עשה אותו האיש, עמד בחצי הלילה, ונטל כל הכלים, וכרכן בטליתו, וכיון שבקש לירד, נפל מן הגג, ונשברה מפרקתו הימנו, לשחרית בא ר' יהושע ומצאו, אמר לו, ריקה, כך עושים בני אדם כמותך. אמר לו לא הייתי יודע שנטלת את הסולם מתחתיי! אמר לו, ריקה - אי אתה יודע שמאמש היינו זהירין בך. מכאן אמר רבי יהושע, לעולם יהיו כל בני אדם בעיניך כליסטים, והוי מכבדן כרבן גמליאל.

מסכתות קטנות מסכת דרך ארץ פרקי בן עזאי פרק ג הלכה ג

In this case, one of the Tannaim suspected a guest of being a thief and booby-trapped his house! The guest WAS a thief and ended up falling and breaking his neck!⁶

10. רבי מאיר ורבי יהודה ורבי יוסי הוּו קא אזלי באורחא. רבי מאיר הוּו דייק בשמא רבי יהודה ורבי יוסי לא הוּו דייקו בשמא. כי מטו להוּו דוכתא בעו אושפיזא, יהבו להוּו. אמרו לו: מה שמך? אמר להוּו: כידור. - אמר: שמע מינה אדם רשע הוּו, שנאמר כי דור תהפכת המה. רבי יהודה ורבי יוסי אשלימו ליה כיסייהו, רבי מאיר לא אשלים ליה כיסיהו. ... למחר אמרו לו: הב לן כיסין! אמר להוּו: לא היו דברים מעולם. אמר להוּו רבי מאיר: אמאי לא דייקיתו בשמא?! אמרו ליה: אמאי לא אמרת לן מרר! אמר להוּו: אימר דאמרי אנא חששא, אחזיקי מי אמרי! משכוהו ועיילוהו לחנותא, חזו טלפחי אשפמיה. אזלו ויהבו סימנא לדביתו, ושקלוהו לכיסייהו ואייתו. אזל איהו וקטליה לאיתתיה.

יומא פג:

The Gemara recounts another story of how a group of Tannaim were robbed of all their money by an innkeeper. By a clever plan they tricked the innkeeper's wife into returning the money but when he found out, he killed her in anger!!

- These Rabbis are not criticized for this, even though the indirect outcome of their plan was disproportionate to the (significant) loss.
- When it comes to direct intervention, would a degree of proportionality⁷ be necessary?

11. אַם-בְּמַחְתֶּרֶת יִמְצָא הַגֵּנֵב וְהִכָּה וְנָמַת אִין לֹ דְמִים: (רש"י - אִין לוֹ דְמִים - אִין זוֹ רְלִיחָה, כִּי הוּא כִמַּת מְעִיקְרוֹ. כֹּאן לְמַדְתָּךְ תּוֹרָה אִם צָא לְהַרְגֵךְ, הַשְּׂכֵם לְהַרְגוֹ, וְזֶה לְהַרְגֵךְ צָא שְׂכִירִי יוֹדֵעַ הוּא, שְׂאִין אִדָּם מְעַמִּיד עֲלָמוֹ וְרָחַם שְׂנוֹטְלִין מִמוֹנוֹ צְפִינוֹ וְשׂוֹתֵק, לְפִיכֵךְ עַל מַנַּת כֵּן צָא, שְׂאִם יַעֲמוּד צֶעַל הַמִּמּוֹן כִּגְדוֹ יִהְרְגוֹ)

שמות כב:א

The Torah raises the case of a burglar 'haba bemachteret' and allows the householder to fight back, even if the thief is killed, unless it is totally clear to the householder that the thief would not be violent.

5. The halacha is normally that 'grama benezikin patur'.

6. Rav Zilberstein uses this Gemara as a proof for his position that one may do whatever you want on your own property. In fact, it seems from the story that the intention was NOT to harm to thief, but to prevent the theft - see below for the analysis of R. Shlomo Zalman Auerbach.

7. Note that there are different rationales for the concept of proportionality in self-defense: - (i) 'My Right to Life' - may justify less proportionality; (ii) 'The Attackers Responsibility' - will require more proportionality; (iii) 'The Lesser Evil' - will require exact proportionality.

- Is there is any need to use non-lethal force, even where possible?⁸

12. ז' הבא במחותרת בין ביום בין בלילה אין לו דמים אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם פטורין, ורשות יש לכל להרגו בין בחול בין בשבת בכל מיתה שיכולין להמיתו, שנ' (שמות כב:א) אין לו דמים ...
 י' היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו הורגו ולא בא אלא על עסקי ממון אסור להרגו, ואם הרגו הרי זה הורג נפש, שנ' (שמות כב:ב) אם זרחה השמש עליו - אם ברור לך הדבר כשמש שיש לו שלום עמך אל תהרגוהו, לפיכך אב הבא במחותרת על בנו אינו נהרג שודאי שאינו הורגו, אבל הבן הבא על אביו נהרג

רמב"ם הלכות גניבה פרק ט

In the halachot of 'haba bemachteret', the Rambam makes no reference to the need to minimize injury to the attacker where possible. One is permitted to kill them outright unless and until is it totally clear that they have no lethal intent.

13. ו' הרודף אחר חבירו להרגו אפילו היה הרודף קטן הרי כל ישראל מצווין להציל הנרדף מיד הרודף ואפילו בנפשו של רודף. ז' כיצד? אם הזהירוהו והרי הוא רודף אחריו אף על פי שלא קיבל עליו התראה כיון שעדיין הוא רודף הרי זה נהרג, ואם יכולים להצילו באבר מאיברי הרודף כגון שיכו אותו בחץ או באבן או בסייף ויקטעו את ידו או ישברו את רגלו או יסמו את עינו עושין, ואם אינן יכולין לכיון ולא להצילו אלא אם כן הרגוהו לרודף הרי אלו הורגין אותו ואף על פי שעדיין לא הרג, שנאמר (דברים כה"ב) וקצותה את כפה לא תחוס עינך ...

רמב"ם הלכות רוצח ושמירת הנפש פרק א

However, in the case of a 'rodef', they must be stopped but this first requires an attempt to warn and stop the rodef without killing them. Only if this will not be effective, may the rodef be killed.

F] 'HALITEIHU LERASHA' - RIDDING THE WORLD OF RESHAIM

14. כרם רבעי מצינין אותו בקוזוות אדמה ושל ערלה בחרסית ... אמר רבן שמעון בן גמליאל במה דברים אמורים? בשביעית ...

משנה מעשר שני פרק ה משנה א

The Mishna rules that Orla and Keren Revai which is growing in a field should be marked so that others realize that they may not be eaten. R. Shimon ben Gamliel understands that this applies only in Shemitta year, when the field is hefker and others may legitimately take from it.

15. אמר רבן שמעון בן גמליאל: בד"א - בשביעית, דהפקר נינהו, אבל בשאר שני שבוע - הלעיטהו לרשע וימות

בבא קמא סט.

In other years, we are NOT concerned if a thief takes the Orla and eats it. On the contrary, the Gemara rules - let him take it⁹ and die!

16. אכל שלח בשנת השמיטה אין צריך לזיין לפי שאין רשות לכל אדם לפשוט ידו ולאכול דבר שאינו שלו. ומי שעצר ואכל הכי זה גזלן ואין לנו לעשות תקנה לגזלן כדי שלא יכשל, מפני שעון גזל חמור יותר

רמב"ם על משנה מסכת מעשר שני פרק ה משנה א

The Rambam understands that we are not obligated to go out of our way to help sinners!

- 2 teshuvot of the Radvaz¹⁰ illustrate this. In one¹¹ a defendant was ordered to swear a solemn oath that he did not owe money. When the claimant realized that the defendant would indeed happily lie under oath, he asked the Radvaz if he should withdraw his claim. The Radvaz ruled that this was not required.

- In another teshuva¹² a woman was accused of adultery and her husband gave her a divorce which was conditional on her not marrying the suspected paramour¹³. It became evident that the woman WAS intending to marry the paramour regardless, which would retroactively annul the get and create a situation of definite adultery!! The husband asked the Radvaz if he should issue a second, unconditional divorce to avoid this problem. The Radvaz responded that since marrying the paramour was prohibited in any event, the husband was not required to intervene to prevent a greater halachic infraction.

8. For further details see *Biblical Narratives and the Status of Enemy Civilians in War Time*, R' Yitzchak Blau, Tradition 39:4, Winter 2006 pp 13-15.

9. The word הלעיטהו is used in Tanach in connection with Esav drinking the soup prepared by Ya'akov.

10. R' David Ibn Zimra - 16C Egypt.

11. 4:1,223

12. 4:1,357

13. Which would in any event be prohibited if there had indeed been an extra-marital affair.

17. כתב הרב המאירי... הא בשאר שנים הואיל ונגיעתם אסורה אין מתקנין לעוברי עבירה. אלא אם יגעו מוטב שישתמשו בחטא ויאכלו דבר האסור וכגון זה הלעיטהו לרשע וימות

שיטה מקובצת ב"בא קמא ס"ט.

The Meiri goes a stage further - we prefer that the thief will eat it and do another aveira!

18. כיון דאין רשות לגעת בהן גזלנין הן והלעיטהו לרשע וימות. וכל היכא דאיכא איסורי טפי עדיף טפי כדי שימות מהרה

ה"ש סיריליו (ירושלמי דמאי פ"ג ה"ה)

The Rash Sirilio¹⁴ comments that we are happy for the rasha to die!

19. והנה טעמא דרשב"ג דהלעיטהו לרשע וימות ... ואני תמה מאד על לשון זה דהמשמעות בפשט' דלא לבד בהאי מלתא גופא דלא נקפיד להזהירו מאיסור אם בלה"נ יש בו עוד איסור שיעבור. רק בכל שהוחזק רשע גם משמע דשרי לספינהו איסור בידים! ואיך יתכן זה!! ואנו מוזהרין על כל איש ישראל להזהירו בחשש שוגג ולמנעו בכל כוחינו ממזיד (עי' ב"ד סי' רכ"ח סט"ו בהג"ה). ואפילו את"ל בזה דאם יאכל הרי רשע הוא לכן לא מוטל להזהירו בזה הדבר בעצמו והלעיטהו לאו דווקא מ"מ קשה! הרי ק"ל החשוד לדבר אחד אינו חשוד לד"א, כ"ש אם חמיר מיני' ... כ"ש שאינו חשוד לדבר שיש בו ב' איסורים. ה"נ אפשר שיפרש מן הגזל ע"י איסור מוסיף של ערלה ... ומי שיעלה ארוכה למחלתי בזה רופא אומן יקרא!

ש"ת חוות יאיר סימן קמב

The Chavot Yair is perplexed by this principle! How can we encourage anyone to do extra aveirot!?

- Although R. Zilberstein invoked the principle of 'haliteihu lerasha' to justify the poisoned sandwich, even those mefarshim who encourage adding to the sins of the rasha do so only to bring Divine retribution! This would surely not encourage vigilante action!
- Other poskim see 'haliteihu lerasha' as an option but NOT an obligation.¹⁵

G] LIMITATIONS ON THE OWNER'S RIGHTS TO SET TRAPS ON THEIR OWN LAND

20. רבי נתן אומר: מניין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו, ואל יעמיד סולם רעוע בתוך ביתו? ת"ל: (דברים כ"ח) לֹא תִשֵּׂים דָּמִים בְּבֵיתְךָ

ב"בא קמא טו:

The halacha rules, based on the Torah mitzvah of 'lo tasim damim beveitecha', that person may NOT have a dangerous dog or ladder in their home in case people are injured.

21. ... אצל לגדל כלב רע דודאי לא יגיע הכיזק לבני ביתו שחורגל כלב רע עמהם. אצל הוא מגדלו לשמירתו מן הגנבים זלילה וכן צסולם רעוע ידעו צו בני ביתו - ואעפ"כ קאמר לא תשים וגו' וק"ל:

מהרש"א חידושי אגדות מסכת בבא קמא דף טו עמוד ב

The Maharsha understand that this includes liability for thieves too!

22. ... וגם נראה שאם אותו גנב לא היה בהול כל כך לבצע גניבתו לא היה בא כלל לידי בזיון וכ"ש לזק של חבלה. כי היה רואה שהסולם איננו והיה מבקש מבעה"ב להביאו ... ומה שנשברה מפרקתו היה רק מחמת רוב הבהילות שלו. וממילא לא שמעינן כלל מהך עובדא שמותר לגרום חבלה לגנב וכ"ש שלא לסכן חיים בשבירת מפרקתו דחשיב כמת שמטמא מחיים

ש"ת מנחת שלמה תניינא (ב - ג) סימן קלג

Rav Shlomo Zalman rejects the account in Mesechet Derech Eretz of the thief on the roof as a proof that one can intentionally cause harm to an intruder. The only reason the ladder was removed was to prevent the theft. In this case, had the thief not been in such a hurry to steal, he would have noticed the missing ladder! So too, Rav Shlomo Zalman will only allow a 'booby trap' which is evident to a prudent person.

- Rav Zilberstein is reported as having agreed with this limitation. If the danger is not evident to a prudent person, it may not be halachically sanctioned.¹⁶ Rav Kanievsky does not however agree with this and allows replacement with a weak rope which will not hold the weight of a burglar.

14. R. Shlomo Sirilio - 16C Greece.

15. See Chelkat Yaakov 2:16 who writes that haliteihu larasha removes an obligation from us to prevent the rasha from sinning, but does not require us to make him sin more.

16. In the case of the poisoned sandwich he ruled that the thief should have realized that the sandwich could be poisoned and tested it accordingly!

- Rav Zvi Spitz¹⁷ rules that weakening the washing line so that the burglar who jumps on it will be injured is permitted. However, digging booby-trapped pits around one's property is prohibited since this could also cause damage to innocent people - 'lo tasim damim.'

23. חד מרבנן שהיה לו חנות לפני פתח ביתו בכל מיני קטניות וזרעונים. ותרנגולות של שכינה פורחות תמיד על החנות ואוכלות מהם ואף שהפריחן כמה פעמים חוזרו ופורחות. וכמה פעמים הגיד לבעל התרנגולות שישמור תרנגולותיו ואם יחזרו ויבואו יכם וימיתם ולא חש. ופעם אחת שחזרו ובאו ואכלו הכה בעל החנות אחריהם והרג אחת מהם המובחרת העומדת לגדל ביצים ואפרוחים. ובאו לדין והיה פשוט בעיני בעל החנות דפטור משני טעמים: האחת שהתרה בו כמה פעמים ... ועוד הרי ק"ל עבד איניש דינא לנפשיה אפ"ל במקום דליכא פסידה ... ומ"מ יצא חייב ממני בדין! וביקש לידע מאיזה טעם דנתיו ואף על פי שלא הייתי מחויב כי בא ברצון לדין לפני מ"מ הודעתיו ... הטעם דלא אמרינן עביד איניש דינא לנפשיה רק כשבא חבירו להזיקו בכוונה ורצון יכול לעמוד מנגד להציל ממונו ולהזיק חבירו בין בגופו בין בממונו מש"כ כשבהמות חבירו מזקת אותו בלי ידיעתו ובלי רצון חבירו

ש"ת חוות יאיר סימן קסה

The Chavot Yair¹⁸ ruled that a person may not take action to kill a neighbor's animals when they come onto his land to destroy his property, even if he warned the neighbor. Self-help remedies - עביד איניש דינא לנפשיה - are available only against a willful human being.

24. בדבר שאלתו אם מותר עפ"י דתוה"ק (לולא דד"מ) לפזר בתוך שדהו סם המות לבהמות בכדי שיוזקו וימותו בהמות אחרים שרגילים לילך ולהזיק בתוך שדהו, אחרי שהתרה בבעליהם אבל בגוף הדבר אי מותר להזיק בהמות חבירו במקום פסידא, הדבר מפורש לאיסור בש"ס ב"ק וש"ע ח"מ סימן שצ"ז וכמ"ש בתשו' חו"י סי' קס"ה והובא ג"כ בפת"ש שם. וביאר שם בטעמא דלא עביד איניש דינא לנפשיה במקום פסידא אלא כשבא חבירו להזיקו בכונה ורצון, משא"כ בשורו שהיא שלא בכונה בעה"ב ורצונו.

ש"ת מהרש"ם חלק ז סימן קמ

The Maharsham¹⁹ ruled that this principle would also prevent placing poison on one's land to kill intruding animals (although since the damage in that case is indirect, the liability would be in the Heavenly Court and not in the Beit Din.)

H] SAVING THE THIEF

- Given that there is a mitzvah to actively intervene to save others, why would this not require us to avoid the harm, even to an intruder?
- Who is included in the mitzvah of 'Lo ta'amod al dam re'echa'?

25. כל היכול להציל ולא הציל עובר על (ויקרא יט:טז) לא תעמוד על דם רעך. וכן הרואה את חבירו טובע בים או ליסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו או שישכור אחרים להצילו ולא הציל, או ששמע גוים או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנין לו פח ולא גלה אוזן חבירו והודיעו, או שידע בגוי או באנס שהוא קובל על חבירו ויכול לפייסו בגלל חבירו ולהסיר מה שבלבו ולא פייסו, וכל כיוצא בדברים אלו, העושה אותם עובר על לא תעמוד על דם רעך.

רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פרק א הלכה יד

There is a Torah obligation to take whatever steps are need to directly or indirectly save another person.

26. י המינים - והם עובדי עבודה זרה מישראל, או העושה עבירות להכעיס אפילו אכל נבילה או לבש שעטנז להכעיס הרי זה מין. והאפיקורסין, והן שכופרין בתורה ובנבואה, מישראל, מצוה להרגן יב אבל ישראל בעל עבירות שאינו עומד ברשעו תמיד אלא עושה עבירות להניית עצמו כגון אוכל נבילות לתיאבון מצוה להצילו ואסור לעמוד על דמו.

רמב"ם רוצח ושמירת הנפש פרק ז

The Rambam distinguishes between heretics, idolators and determined, purposeful, deliberate sinners on the one hand, who may not be saved, and 'regular' sinners who sin for pleasure who must be saved.

17. Mishpetei Torah 1:79

18. R. Yair Bachrach, 17C Germany.

19. Rabbi Shalom Shvadron, 19/20C Poland

27. מי שהוא עבריין להכעיס, אפילו למצוה אחת, כגון שאוכל נבילה היכא דשכיח בשר כשרה אסור לפדותו אם נשבה. אבל עבריין לתיאבון, אין איסור בדבר אם רוצים לפדותו אבל אין מחויבים בכך

שולחן ערוך יורה דעה סימן רנא סעיף ב

The Shulchan Aruch appears to rule differently. Even with 'regular' sinners, although they may be saved, one is not obligated to save them.

- On that basis, Rav Zilberstein argues that there was no obligation to save the poisoner since he was either a mumar lehachis or at least a repeat offender. Bullies are committing averiot 'lehachis'. But the same may not apply to other cases - eg the occasional thief.

28. (א) אבל אין מחויבים בכך - עט"ז דכאן מיירי צמומר לתיאבון הרצב פעמים ... ותמיהא לי על (תשובת חות יאיר סימן קל"ט) שכתב בדבר יהודי גנב מפורסם שנתפס וייסרוהו יותר מדי, דודאי צריכין להשתדל בהוצאות ולהלילו. ואין לומר הוהיל שדרכו בכך הוי מומר לדבר אחד, דמה בכך? הא לא הוי מומר להכעיס! ומה שקלת אומרים מאחר שהוא גנב מפורסם ה"ל מסכן רבים שרשאים למסרו בידי עובדי כוכבים אין זה צרור לומר שצב מסכן רבים כי אם יתפס הוא צעונו ימות ואף כי יש חילול השם באשר קלת מרשיעים על כלל ישראל צשציל כך אין אלו רק דברי המון ולא חכמים שצבם כי גם צבם ימלאו לחלפים ולא דברו הפוסקים שרשות למוסרו רק צעוסק צזיופים כי כל הנוגע צזה יטמא ומטבעות הללו יתפשטו בצרצ ישראל וכמה נפשות נקיים יצואו מזה לידי סכנה משא"כ גנב כזה עכ"ד. ולא זכר כלל דברי הצ"י והרמ"א צכאן דאף צמומר לתיאבון אין חייבים לפדותו!

פתחי תשובה על שולחן ערוך יורה דעה הלכות צדקה סימן רנא סעיף ב

The Pitchei Teshuva quotes the Chavot Yair who ruled in the case of a well known Jewish thief who was caught by the non-Jewish authorities and severely punished, that the Jewish community should still try to save him! The Pitchei Teshuva disagrees with this psak based on the clear ruling of the Shulchan Aruch!

29. ... אתיוה לרבי אלעזר ברבי שמעון, וקא תפיס גנבי ואזיל. שלח ליה רבי יהושע בן קרח: חומץ בן יין!! עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה?! - שלח ליה: קוצים אני מכלה מן הכרם. - שלח ליה: יבא בעל הכרם ויכלה את קוציו! ... ואף רבי ישמעאל ברבי יוסי מטא כי האי מעשה לידיה. פגע ביה אליהו, אמר ליה: עד מתי אתה מוסר עמו של אלהינו להריגה?! אמר ליה: מאי אעביד? הרמנא דמלכא הוא! אמר ליה: אבוך ערק לאסיא, את ערוק ללודקיא.

בבא מציעא פג:

Certain Tannaim were criticized for handing in thieves for capital punishment by the non-Jewish authorities. Although these people were sinners, the Jewish community was responsible to ensure that they should not be treated unfairly.

In conclusion:-

- There is no clear proof for Rav Zilberstein's argument that you can do whatever you want with your own property. On the other hand, there is no clear proof against!
- With repeat and more deliberate offenders there may be more of a heter.